

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ ÇİN PORSELENLERİ KOLEKSİYONU ÜZERİNDE YAPILMIŞ OSMANLI ONARIMLARI*

Serkan Gedük¹

Cite this article as:

Gedük, Serkan. (2022). Topkapı Sarayı Müzesi Çin Porselenleri Koleksiyonu Üzerinde Yapılmış Osmanlı Onarımları. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 5 (2) İstanbul, Türkiye, 76-83.

ABSTRACT

Topkapı Palace Museum Ottoman Repairs Made on The Collection Of Chinese Porcelain

Chinese porcelain, which is thought to have been brought to the Middle East market via the Silk Road, was just one of the few items carried by travelers and wealthy merchants during this period of low trade (10th century AD). Chinese porcelain, which has been used in Anatolia since the 14th century, was used with admiration due to its elegance in the Ottoman period and became an important kitchen utensil in the palace. The palace's Chinese porcelain collection is unique in the world in terms of number and quality. The fact that porcelain was expensive and scarce increased the value of porcelain in the Ottoman period. In the article, it is explained how the porcelain that was broken and damaged in the palace in the 16th century, especially in the second half of this century, was not thrown away, but re-evaluated in accordance with the palace's taste, and repaired and decorated by the palace artists and craftsmen were gathered under the name of Ehl-i Hiref and prepared for reuse. In addition, the works that are the subject of the article were classified according to their usage patterns and information was given about their artistic features.

Keywords: Porcelain, China, Ottoman, Ornament, Restoration, Topkapı Palace.

1-Kocaeli Müze Müdürü, Kozluk Mah. İstasyon Cad. No:5
Kocaeli Müze Müdürlüğü İzmit/KOCAELİ.

*16 Ekim 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen I. Tarihi Eserleri Koruma ve Onarım Çalıştayı: Seramik Eserler konulu konferansta bu makale "Topkapı Sarayı Müzesi Çin Porselenleri Koleksiyonu Üzerinde Yapılmış Osmanlı Onarımları" adı altında bildiri olarak sunulmuştur.

Submitted : 6.11.2022

Accepted : 21.12.2022

Published online : 30.12.2022

Correspondence : Serkan Gedük

E-ISSN : 2651-3714

ORCID : 0000-0002-5747-7251

Giriş

Topkapı Sarayı Müzesi'nin en tanınan koleksiyonlarından biri Çin Porselenleridir. Bu koleksiyonun eşsiz ve dünyaca ünlü olmasının sebebi, Çin dışındaki en büyük porselen koleksiyonu olmasıdır. Koleksiyon 13.yüzyıl sonundan 20.yüzyıl başına kadar ihraç porselenlerin gelişimini göstermesi açısından ayrı bir öneme sahip olup Çin'in İslam pazarları için ürettiği ihraç porselenlerden oluşmaktadır. Koleksiyon nitelik olarak Çin'de hüküm sürmüş Yuan (1279-1368), Ming (1368-1644) ve Qing (1644-1911) hanedanları döneminde, Longquan bölgesinde yer alan Jingdezhen ve Fujien bölgelerinde bulunan porselen fırınlarında üretilmiştir. (Blehaut, 2001, s 16) Saray koleksiyonu seladon, mavi-beyaz, tek ve çok renkli porselen kaplardan oluşmaktadır. İslam ülkelerindeki sofrta geleneklerine uygun olarak büyük boyutlu ve zengin bezemeli üretilen kase ve tabaklar koleksiyonun en belirgin kap biçimleridir.(Erbahar, 1984,s 3, Gedük 2018,s 266)

“Çin porseleni koleksiyonu satın alma, ganimet, hediye ve muhalefat sistemi sayesinde dolaylı yollardan elde edilerek oluşmuştur.” (Erdoğan, 2003, s.88) Arşiv kayıtlarında Çin'den sipariş edilmeleri veya doğrudan satın alınmaları konusunda bir belgeye rastlanmamakla birlikte, 16.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Çin porselenlerinin saray çevresi ve varlıklı kişiler tarafından satın alındığı narh ve mezad defterlerinden anlaşılmaktadır.

Çin Porselenlerinin Osmanlı Saraylarında Kullanımı

Porselenin Anadolu'da kullanımıyla ilgili ilk kayıt, “Arap gezgin İbn-i Batuta (1304- 1377), 1331 yılında ziyaret ettiği Batı Anadolu kasabası Birgi'deki ziyafetlerde porselen kullanıldığından söz eder.” (GedükErdoğan, 2014, 284.) Ayrıca birçok gezgin ve Avrupalı elçilerin verdikleri bilgilerden anlaşıldığı üzere Çin porselenlerinin 14. yüzyıldan itibaren Anadolu'da kullanıldığını göstermektedir.

Osmanlı saray ve çevresinde porselenlerin ilk ne zaman geldiği ve kullanıldığı bilinmemekle birlikte sarayda porselenlerin kullanılmasıyla ilgili ilk kayıt “Fatih Sultan Mehmed'in 1457 (h. 861) yılında, Edirne'de, şehzadeleri Bayezid ve Mustafa için tertiplettiği sünnet düğününde, fağfurî kaplarla şerbet sunulduğu Tursun Bey tarihinde yazılıdır.”³ (Tulum,1977, s.89)

1435-1436 yıllarında Sultan II. Murad tarafından Edirne'de

inşa ettirilen imaretin duvarlarındaki çiniler 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başına ait Çin porselenlerinden motifler taşıması Çin porselenlerinin sarayda kullanıldığını göstermektedir.”(Carswell, 2003, s. 133) .

Çin porselenlerinin Topkapı Sarayı'nda kullanılmaları hakkında Saray arşivinde bulunan ilk kayıt, altı parça porseleni içeren 1496 tarihli Hazine sayım defterindedir. Ayrıca “Sultan III. Murad'ın (1574-1595), oğlu Şehzade Mehmed'e 1582 tarihinde yapılan sünnet düğünüyle ilgili belgede, Saraydaki 397 Çin porseleni kap yetmediği için çarşıdan 541 İznik tabağı, kasesi ve sahanı alındığı yazılıdır”. (Erdoğan, 2000, s. 83) 17.yüzyıldan 18. yüzyıl başlarına kadar Saray'daki porselen sayısı giderek artmıştır. İlk kez I.Mahmud (1730-1754) döneminde Kiler-i Amire için Avrupa porselenleri alınmış, III.Mustafa (1757-1774) ve I.Abdülhamid (1774-1789) zamanında Avrupa porselenlerinin kullanımını yaygınlaştırmıştır. Çünkü 18.yüzyıl ortalarında Sultan Abdülmecid (1839-1861) döneminde hanedanın Topkapı Sarayından Avrupa tarzında yapılmış yeni saraylara taşınması, diğer alanlarda olduğu gibi yemekle ilgili adetleri de değiştirmiş, ayrı tabaklarda ve masada yemek yemek, çatal ve bıçak kullanmak gibi Avrupa kültürüne ait alışkanlıklar uygulanmaya başlanmıştır.

Çin Porselenleri Üzerindeki Osmanlı Onarımlar

Çin porselenleri zarafetleri nedeniyle beğenilerek kullanılmış ve Osmanlı yaşamında her zaman gücün ve zenginliğin göstergesi olmuştur. Padişahlar altın ve gümüş kapların yanı sıra porselen ve seladon kaplardan da yemek yemeği tercih etmişlerdir. Özellikle Seladonun gerek Osmanlı, gerekse bütün Yakın ve Orta Doğu'da böylesine popüler olmasının nedeni; bu kapların gizemli bir ününün olmasıdır: Seladonların zehiri belli ettiği inancı, tercih edilerek kullanılmasına yol açmıştır. Özellikle İslam ülkelerindeki bu yaygın ama gerçek olmayan inanış, İslam kaynaklarında yer almaktadır. Katip Çelebi, Cihannüma adlı eserinde seladonların üç özelliğinin zehiri belli ettiğini yazar. Thevenot, 1655-56 yılına ait anılarında, “saraydan yeni çıkmış bir içoğlandan öğrendiğime göre, hükümdara yemekler porselenden daha kıymetli, Çin toprağından yapılmış ve zehire karşı panzehir olan kaplarda verilir...” sözleriyle, Osmanlı sarayında da inanışın etkili olduğunu gösterir”. Gene de bu inanç epey yaygın bir biçimde sürmüş, bugün bile anlatılan bir öykü olmuştur. (Gedük,2 014,s.20.)

Figür 1: 1720 şenliğine katılanlara verilen ziyafet sırasında mavi beyaz porselen kaptan yenilen yemek. Surname-i Vehbi - Levni'nin Minyatüründen ayrıntı. TSM A3593

Çin porselenin önemli bir mutfak eşyası olması nedeniyle kırılan veya zarar gören porselenler atılmamış onarılarak tekrar kullanılmıştır. Sade ve gösterişsiz porselenler bile değerli taşlarla süslenerek saray zevkine uygun formlara dönüştürülmüşlerdir.

Porselenler üzerindeki onarım ve süslemeler saraya bağlı Ehl-i hiref ustaları tarafından yapılmıştır. Özellikle 16.yüzyılın ikinci yarısında porselenler üzerine kıymetli taşlarla yapılan süslemeler Osmanlı döneminde farklı bir sanat dalının doğmasını sağlamıştır. Süslemelerin yanı sıra porselenlerde görülen altın, gümüş, yaldızlı gümüş, tombak ve pirinçten yapılan onarım ve eklemeler, 16. ve 17. yüzyılda porselenlerin kolay kırılabilen yerlerine uygulanarak Osmanlı zevki ve geleneklerine uygun formlara dönüştürülmüştür. (Yaman, 2008, s 31)

Porselenler üzerinde süsleme ve onarım yapan Ehl-i hiref grupları incelendiğinde bunların, nakkaş (resim ve tezyinat yapan) zergeran (kuyumcu, altın işleyen), zernişan (altın kakmacılığı yapan) , hakkâk (işlemeci ve taş yontucu) , bakırcılar (bakır işleyen) ve foyager (taşın parıltısını artırmak için değerli taşların altlarına, ince metal yaprak yapan) gibi birçok sanatkar gurubunun onarım ve süsleme işi yaptığı anlaşılmaktadır.(ÇAĞMAN , 1988 s, 73-75.)

Özellikle eserlerin kullanım biçimleri ve formlarına göre kolay kırılabilen ağız, boyun, emzik bölümleri, dekoratif şekilli metallerle onarılarak yeniden işlev kazandırılmıştır. Onarım ve süslemelerde sanatkarlar kabın süslemelerine göre, onarımda kullandıkları metalleri daha estetik ve kaba uygun formlara dönüştürmüşlerdir. Porselenler üzerine yapılan bu uygulamalar sadece saraya özgü olup İstanbul'da yapılmıştır. Bu açıdan Osmanlı maden sanatının gelişim aşamalarına bakıldığında en önemli merkez, hiç şüphesiz İstanbul olmuş-

tur. İstanbul 16. ve 17. yüzyıllarda maden sanatındaki ününü, 18. ve 19. yüzyıllardaki gümüş işçiliğiyle öne çıkmıştır. Çin Porseleni koleksiyonunda yer alan yaklaşık üç yüz eserin Osmanlı döneminde onarım gördüğü ve 273 eserin ise değerli taşlarla süslediği tespit edilmiştir.

Çin porselenleri üzerine yapılan onarımları üç ayrı başlık altına incelemek mümkündür.

1. Porselen kapların işlevlerini değiştirmek amacıyla yapılan onarımlar.
2. Porselenlerin eksik olan kısımlarında yapılan metal onarımlar ve eklemeler.
3. Porselenlerin kırılmış ve çatlamış kısımlarına yapılan metal kenet onarımları.

Porselenlerin İşlevini Değiştirmek Amacıyla Yapılan Onarımlar

Kırılan ve işlevsel özelliğini yitiren porselen ve seladon kaplar atılmayarak farklı işlevlere dönüştürülmüşlerdir. Dönüştürülen eserlerin özelliklerine bakıldığında daha çok Osmanlı sosyal hayatında kullanılan formlar olduğu görülür. Bunlar arasında leğenler, ibrikler, buhurdanlar ve mataralar gibi çeşitli kap formları bulunmaktadır.

Leğen Formuna Dönüştürülen Eserler

Osmanlı döneminde hasar görmüş olduğu düşünülen iki adet seladon tabak ve vazon leğen formuna dönüştürülmüştür. Bu eserler abdest almak ve el yıkmak için kullanılan leğen formlarına göre düzenlenmişlerdir. 15/104 envanter numaralı nefeli seladon leğen; seladon tabak ve vazunun birleşiminden, 15/229 numaralı seladon leğen ise seladon kase ile seladon vazunun birleştirilmesinden yapılmıştır

Necefli seladon leğen (15/104): 14.yüzyılın ilk yarısına ait seladon guan formu bir kavanozun aynı döneme ait seladon bir tabağa monte edilmesinden oluşturulmuştur. Ayağı ince dilimli bir vazodan yapılmış eserin, kaidesi gümüşten dir. Leğenin etrafı dalga süslemeli bir tabaktan yapılmış olup ortasında gümüşten bir süzgeci ve bunun ortasında da yuvarlak bir necef taşı vardır. Bir yanında yine gümüşten menteşe parçası bulunmaktadır. Ortasındaki gümüş levha ajur tekniğinde kesilerek bitkisel motifler oluşturulmuştur.(Figür 2)

Figür 2: Necefli Seladon Leğen Necefli seladon leğen (15/104): 14.yüzyılın ilk yarısına

Envanter No:15/104 ait seladon guan formu bir kavanozun aynı döneme ait seladon Çap: 32 cm. Yük.: 19 cm.

Seladon leğen (15/229): İçi ve dışı çizgi bezeme ile girift lotus dalları ve spiral yapraklarla süslü, konik gövdeli seladon bir kâse ile kırık bir seladon vazunun trompet gibi açılan boynunun birleştirilmesiyle oluşturulmuş el yıkama leğenidir. Leğenin ağız, dibi ve kâsenin kaide ile birleşme yeri gümüş olup, kâsenin ortasındaki delikli gümüş madalyon iki katlıdır ve sabunluk olarak yapılmıştır. Gümüş kısımlar basit yaprak ve çiçek motifleriyle kazıma tekniğiyle bezenmiş, yaldızlanmıştır. (Figür 3) “Eserin gümüş kısımları darphane kontrollüdür ve Murad bin Ahmed (IV.Murad) tuğra damgalıdır.” (Krahl, 1986, s. 291)

Figür 3: Seladon Leğen

Envanter No:15/229 Çap: 35.5 cm. Yük.: 28.5 cm.

İbrik Formuna Dönüştürülen Eserler

Abdest almak ve el yıkamak için kullanılan ibrikler genellikle, kulplu, emzikli su kaplarıdır. Çin’de su ve şarap sunmak için üretilen porselen şişeler Osmanlı döneminde ibrik formuna dönüştürülmüştür. Koleksiyonda İbriğe dönüştürülmüş dört adet eser bulunmaktadır.

İbriğe dönüştürülen şişelerin gövdesine genellikle 1,5 ve 2 cm genişliğinde delikler açılmıştır. Açılan deliklere, hazırlanan metal akıtmalık ve kulp monte edilerek kullanıma sunulmuştur.

Seladon ibrik (15/188): Ming dönemine ait olup, 1400 civarına tarihlenmektedir. Eser armudi biçimli, bambu ve muz ağaçları içeren bahçe manzarasıyla dekorlanmıştır. 17. yüzyılın ortalarında Osmanlı metal işçiliğiyle ibrik formuna dönüştürülen eserlerdendir. Yaldızlı gümüşten yapılmış kulp ve ibriğin üstü bitkisel bezemeli, tepesi bir mercan boncukla sonlanan kapağı ise madalyon süslemelidir. (Figür 4)

Figür 4: Seladon İbrik
Envanter No:15/188 Yük.: 41 cm.

Mavi beyaz ibrik (15/1952): Armudi formulu olup, üzerinde çiçekler arasında anka kuşu motifi bulunmaktadır. Diğer ibrik formlarından farklıdır. Çünkü eserin kulp ve akıtmalığı dışında kaidesi ve boyun kısmı da gümüş üzerine altın kaplamalı olarak yapılmıştır. Eserin üzerinde kapak mandalı olmasına rağmen kapağı bulunmamaktadır. Metal eklemeler, kazıma tekniğiyle süslenerek oluşturulmuş rumi, palmet ve stilize çiçek dekorudur. (Figür 5)

Figür 5: Mavi beyaz ibrik
Envanter No:15/1952 Yük.: 32.5 cm.

Kahverengi sarılı İbrik (15/2769): Eserin gövdesi mücevher süslemeli olup, emzik, kulp ve kapak kısmı metalden yapılmıştır. 17. yüzyılda yapılmış emzik kısmı gümüşten ve kendinden kabartma çiçek motiflidir. Kapak ve kulp kısmı ise 19. yüzyılda tunçtan (tombak) yapılmış olup döküm tekniğiyle üretilmiştir. Eserin 17. ve 19.yüzyıllar arasında onarım görmüş olması porselenlerde yapılan onarımların 19.yüzyılda da devam ettiğini göstermektedir. (Figür 6)

Figür 6: Kahverengi sarılı İbrik
Envanter No:15/2769 Yük.: 31.5 cm.

Matarara Formuna Dönüştürülen Eserler

Osmanlı döneminde hasar görmüş vazo ve şişelerden mataraya dönüştürülen üç adet eser bulunmaktadır. Osmanlı sultanlarının hükümlerinden biri olarak kabul edilen ve su kabı olarak kullanılan matarara formu eserler saray koleksiyonunda sayıca fazladır.

Gövdeye açılan çift taraflı deliklerin içine, metal emzik ve süzgeçli kapak eklenerek vazo ve şişe formu eserler matarara dönüştürülmüştür.

Seladon matarara (15/688) : 14. yüzyıla tarihlenir. Armudi biçimli gövdenin bir yüzünde bulutlar arasında uçan bir turna, diğerinde dalgalar üzerinde bir kayık resmedilmiştir. 17. yüzyıl Osmanlı döneminde boyun kısmı düzleştirilip yaldızlı gümüşten kapak ve iki emzik ilave edilmiştir. Eserin kapak üstü mercan süslemeli olup asmak için çift zincir ve bir kanca eklenmiştir. (Figür 7)

Figür 7: Seladon Matarara
Envanter No:15/688 Yük.: 20.5 cm.

Mavi-beyaz matarara (15/1853) : Alt tarafı geniş, üstü dar dört tarafı dikdörtgene benzer biçimdedir. Eserin ayağı ve iki tarafındaki emziği ile ağız çemberi ve kapağı içindeki delikli süzgeci, altın yaldızlı gümüşten dir. Bunların üzerleri kazıma suretiyle dekorlanmıştır. İnce gümüş bir zinciri vardır, dört tarafı ejderha ve bulut motiflidir. (Figür 8)

Figür 8: Mavi-Beyaz Matara
Envanter No:15/1853 Yük.: 21.5 cm.

Buhurdan Formuna Dönüştürülen Eserler

Buhurdan (tütsülük) tütsü yakılan maden, porselen veya seramikten yapılan özel kaplara verilen addır. (Gedük, 2013,s.122) Buhurdanlar, Osmanlı Saray ve konaklarında, dini mekânlarda kullanılan törensel bir geleneğin önemli bir parçası olmuştur. Çin Porselenleri koleksiyonunda, buhurdan formunda porselen bulunmamaktadır. Osmanlı sanatkârları fincan ve tabak gibi eserleri, değerli metallerle birleştirilip buhurdana dönüştürmüşlerdir. Koleksiyonda altı adet buhurdan bulunmaktadır.

“Koleksiyondaki buhurdan dönüştürülmüş eserler 14 -16’ncı yüzyıla ait fincan, fincan tabağı, küçük kâse ve tabaklar kullanılarak buhurdana çevrildiği görülmektedir. Buhurdana çevrilen eserler altın, gümüş gibi değerli metallerle birleştirilip mücevherlerle süslenmiştir.” (Gedük, 2014, s.50.)“Süslemelerde çoğunlukla zümrüt, yakut, nefes, topaz, firuze, seylantaşı, akik ve mercan gibi değerli ve yarı değerli taşlar, organik malzeme olarak sadece inci kullanılmıştır. Taşlar, porselen üzerine açılan yuvalara beyzi, yuvarlak, üç ve dört köşeli, bazen de doğal olarak yerleştirilmiştir” (Ünal, 1963, s 10)

Mücevherli buhurdan (15/2771): Beyaz fincanlardan, mavi-beyaz tabaktan ve yaldızlı gümüşten yapılmıştır. Eserin ay şeklinde olan tepeliği, kapağın üzerindeki oval madalyonlar, ateşdanlığı ve tabağı bağlayan ayak kısımları oymalı ve altın yaldızlıdır. Tepeliğinin üstü beş sıra inci, alt kısmı bir sıra ya-

kut, oval madalyonların üstü üçer sıra zümrüt - yakut ve ayak üzerinde iki sıra inci süslemeli olup altın tellerle birbirine bağlanmıştır. Değerli taşlar gül, lale ve nar şekilleri verilerek altın plakalara oturtulmuştur. (Figür 9)

Figür 9: Mücevherli Buhurdan
Envanter No:15/2771 Yük.: 25.5 cm.

Buhurdan (15/10912) : 17.yüzyıl ikinci yansında sivri külah biçimli gümüş bir kubbe ve döküm tekniğinde dört ayaklı kaide yapılarak buhurdana dönüştürülmüştür. Kubbe, altta uçları sivrilen yuvarlak hatlarla birleşen on dilimden oluşur. Tepesi ve kaidesi altın yaldızla belirginleştirilmiştir. Pano-ların içi ve dışı delik işi (ajur) girift çiçek motifleri, kıvrım dal ve yapraklarla süslenmiştir. Buhurdanın kapak kelepçesi dilimli, tepesi gonca biçimli, yüksek ayakları dekoratif dal ve çiçek süslemelidir. Tepeliği sonradan ilave edilmiştir. (Figür 10)

Figür 10: Buhurdan
Envanter No:15/10912 Yük.: 41 cm.

Porselenlerin Eksik Olan Kısımlarında Yapılan Metal Onarımlar Ve Eklmeler

Porselenlerde oluşan hasarlar genellikle emzik, kulp ve ağız kenarı gibi ince cidarlı bölümlerinde olmuştur. Dönemin şartları düşünüldüğünde porselenlerin kırılan yerlerini onarıcı kimyasal malzemelerin olmayışı bu işle uğraşan ustaları metale ve geleneksel yapıştırma yöntemlerine (reçine) yöneltmiştir. Osmanlı maden sanatının ileri seviyede olduğu 16. ve 18 yüzyıllar arasında yapılan onarımlarda metal eklmeler kullanılmıştır. Koleksiyonda onarım görmüş yaklaşık yüzün üzerinde eser vardır. Bunların büyük çoğunluğunu ibrik formlu eserler oluşturmaktadır. Ayrıca cumhuriyet dönemi onarımlarında porselenlerinde görmek mümkündür. Özellikle alçıyla yapılan tülemeler dikkat çekmektedir. Yapılan alçı onarımlar toprak boya ile boyanarak estetik bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Mavi beyaz porselen ibrik (15/1885) : Mavi beyaz ibrik, köşeli formlu olup ayağı kendindedir. Eserin en önemli özelliği bütün onarım tekniklerini uygulanmış olmasıdır. Kulpu, emziği, boyunun ortası, ağız kenarı ve gövdesi gümüş ve bakır alaşım malzemelerle tamamlanmıştır. Kulpun büyük bölümü ve emziğin tamamı gümüşten olup kazıma tekniğiyle yapılmış bitkisel motiftir. Boyunun ortası, kulpun alt aplikesi ve ağız kenarı bakır üzerine tombak tekniği ile yapılmış olup geometrik ve çiçek süslemelidir. Çatlak olan gövde yüzeyi kenetleme yöntemiyle bronz telden yapılmıştır. (Figür 11)

Figür 11: İbrik eserler oluşturmaktadır. Ayrıca cumhuriyet dönemi onarımlarında Çin
Envanter No:15/1885 Yük.: 23.5 cm.

Kırmızı sırlı ibrik (15/2711): Ayağı kendinden olup gövdesi yassıdır. Gövdesi armudi kabartmalı ve üzeri altın yaldızla süslenmiş tavus kuşu ve çiçek süslemelidir. Yıldızları zamanla silindiğinden çok belirgin değildir. İbriğin emzik kısmı kendinden olup kulp kısmı ve kulpu boğaza bağlayan çemberi 19. yüzyılda da Osmanlı döneminde gümüşten yapılmıştır. (Figür 12)

Figür 12: İbrik
Envanter No:15/2711 Yük.: 23 cm.

Porselenlerin Kırılmış ve Çatlamış Kısımlarına Yapılan Metal Kenet Onarımları

Porselen üzerinde görülen bir diğer tamir şekli ise kırılan veya çatlayan yerlere metallerle yapılan kenetleme tekniğidir. Özellikle çatlamış veya kırılmış olan eserlerde yapılan bu onarım şekli çok nadir olsa da, saray koleksiyonunda bulunmaktadır. Kullanılan metal kenetler genellikle kolay şekillendirilebilen bakır, bronz (Resim 14) ve demir alaşım malzemelerden yapılmıştır. Demir kenetlerin zamanla oksidasyona uğraması sonucu onarım yerlerinden ayrılarak porselen yüzeyinde demir oksit lekelenmelerine yol açmıştır. (Figür 13)

Figür 13: Seladon Kase
Envanter No:15/9249 Çap: 42 cm.

Figür 14: Seladon Tabak
Envanter No:15/6068 Çap:31 cm

Uygulama öncesi deliklerin açılacağı yerlerin işaretlendiği eserlerin üzerindeki işaretlerden anlaşılmaktadır. İşaretlenen yerlerin elmas uçlu aletlerle 2-3 mm derinliğinde ve 1-3 mm çapında karşılıklı delikler açılmış olduğu görülmektedir. İki kenetler arasındaki uzunluk ortalama 2-3 cm olup deliklerin arasındaki mesafe ise ortalama 1-2 cm arasında değişmektedir. Verilen ölçüler sadece aynı tip porselenlerde yapılan uygulamalar için geçerlidir. Bu onarım şeklinin sadece porselenlerde değil taş, ahşap metal gibi değişik eserde de uygulandığı görülmektedir.

Sonuç

Anadolu'ya 14.yüzyıldan itibaren ulaştığı varsayılan Çin porselenleri, Osmanlı hanedanı, çevresi ve elitleri tarafından tercih edilerek kullanılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonundaki mücevherli ve metal eklemeli Çin porselenlerinin tamamına yakını, Osmanlı saray ve konaklarında kullanılmış önemli eserlerdir. Osmanlı döneminde Çin porselenlerine yapılan tüm uygulamalar, bu kaplara verilen yüksek değer bir kanıttır. Özellikle gösterişsiz ve sade porselen kapların değerli taşlarla süslenmesi, kırılan ve işlevsel özelliğini yitiren eserlerin atılmayarak değişik maden eklemelerle farklı işlevlere dönüştürülmesi Çin porselenlerinin Osmanlı sosyal hayatındaki önemini vurgulamaktadır. Yapılan bu uygulamalar Osmanlı maden sanatının ve Saray kuyumculuğunun en seçkin örnekleri arasında yer almaktadır.

Onarım ve süslemelerde kullanılan teknikler, yapıştırıcı ve dolgu malzemelerinin içerikleri ayrı bir inceleme konusu olup bu makalede sadece metallerle yapılan onarımlar ve eserlerde görülen form değişiklikleri anlatılmıştır.

Kaynaklar

Carswell, John, (1985), "The Influence of Chinese Porcelain on Ottoman Art", Chinese Treasures in, s 132-149, İstanbul.

Çağman, Filiz. (1989) "Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler", Sanat Tarihinde

Doğudan Batıya Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri, s. 35-46, İstanbul: Sandoz Yayınları,

Gedük, Serkan, Erdoğan, Ayşe, (2014), "Çin Porselenleri Üzerindeki Osmanlı Süslemeleri ", II.

Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi, Bosna Hersek, s.273-281. (Konya: Selçuk Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2014),

Gedük, Serkan. (2014) , Topkapı Sarayı Müzesi Çin Porselenleri Koleksiyonu Üzerinde Yapılmış Osmanlı Süslemeleri ve Onarımları, yayınlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul: MSGSÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gedük, Serkan (2018), Topkapı Sarayını Anlatmak "Porselen Sanatı ve Topkapı Sarayı Müzesi Çin ve Japon Porselenleri Koleksiyonu" Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Gedük, Serkan (2013). "Osmanlı Saray Kültüründe Buhur ve Gülsuyu Geleneği", 6: s.124141.İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı.

Erdoğan, Ayşe. (2003), " Mavi-Beyaz Hazine", Antik Dekor Dergisi 77, 88-96, İstanbul: Antik A.Ş.Yayını.

Krahl, Regina (1986) "The Celadon Wares", Chinese Ceramics in the Topkapı Saray Museum, Catalogue I, Sotheby's ,London.

Beg, Tursun, Tulum, A. Mertol (1977), Tarih-i Ebü'l-Feth, İstanbul.: Baha Matbaası.

Ünal, İsmail, (1963), "Çin Porselenleri Üzerindeki Türk Tarsiatı", Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I, 674-714, İstanbul.

Erbahar, Nurdan,(1984), Çin Porselenleri, İstanbul: İş Bankası Yayınları ,

Blehaut, Hwee Lie (2001), "Yakın ve Ortadoğu'ya İhraç Edilen Çin Seramikleri", İstanbul'daki Çin Hazinesi, İstanbul: 16-39.

Yaman, Bahattin (2008), Osmanlı Saray Sanatkarları, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çağman, Filiz (1988), "Mimar Sinan Döneminde Saray'ın Ehl-i Hiref Teşkilatı." Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 73-77.